

บทคัดย่อ

โครงการ “การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการดูแลบำบัดฟื้นฟูเด็กถูกทารุณกรรมทางเพศในครอบครัวที่อยู่ในเครือข่ายบ้านพักเด็ก จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการมองตัวตน การให้ความหมายจากการถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศจากบุคคลในครอบครัวอันแสดงถึงอัตลักษณ์ของเด็กที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นกรณีศึกษา, ศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือเด็กในเครือข่ายบ้านพักเด็ก จำนวน 5 แห่ง และศึกษาปัญหาและอุปสรรคของบ้านพักเด็กในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศในครอบครัว

วิธีการศึกษา การเข้าถึงอัตลักษณ์ของเด็กในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 มุมมองซึ่งทำได้โดย

1) การเข้าถึงมุมมองของเด็ก: กรณีศึกษา ใช้วิธีการศึกษาโดย การสัมภาษณ์เด็ก, การให้เด็กเล่าประสบการณ์ของตนเองผ่านการพูด, การเขียน, และการวาดภาพ เป็นรายกรณี

ผลการศึกษาพบว่า มุมมองของเด็กหรืออัตลักษณ์ของเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ (กรณีศึกษา) มีความแตกต่างกัน เนื่องจากปัจเจกบุคคลมีมุมมองที่หลากหลายในความเป็นตัวของตัวเอง และต่อบุคคลอื่น ตัวตนของเด็กคือสิ่งที่เด็กสร้างขึ้นจากการที่คิดว่า คนอื่นคิดกับตัวเขา และต้องการจากตัวเขา ซึ่งเรียกว่า เป็นตัวตนที่เกิดจากความคาดหวังจากคนอื่นที่มีต่อตัวเขา และคนที่คาดหวังจากตัวเด็กก็ไม่ได้มีคนเดียว เพราะเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับหลาย ๆ คน ซึ่งเด็กจะมีตัวตนข้างในที่ต่อรอง, เลือก, รับ หรือปฏิเสธ ความคาดหวังที่คนอื่นมีต่อตัวเขาได้

นอกจากนี้ตัวตนของเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ช่วงระยะเวลา คือ ก่อนถูกกระทำ ถูกกระทำ และหลังถูกกระทำ ช่วงระยะเวลาดังกล่าวส่งผลกระทบในระยะยาว เช่น การเป็นคนไม่เปิดเผยเก็บกด การแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนในเรื่องเพศ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อตัวเด็ก คือ ตัวเด็กเอง ครอบครัว สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวหล่อหลอมให้เด็กมีทัศนคติ แสดงความคิดความรู้สึกของตนเองในทางลบและช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2) การเข้าถึงมุมมองทางสังคมที่มีต่อเด็ก: ทัศนคติของสังคมต่อเรื่องเพศ ใช้วิธีการศึกษาโดยการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านของกรณีศึกษาและครอบครัวที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ในสังคมพื้นที่ที่เด็กและครอบครัวอาศัยอยู่ เรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับเด็กโดยเฉพาะผู้กระทำซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเดียวกัน ถือเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ ส่งผลกระทบต่อเด็กซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำเด็กตกเป็นเหยื่อ เด็กได้รับการถูกประทุษร้ายจากสังคม

และไม่สามารถคืนสู่ชุมชนได้ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดของเด็ก เช่น ในกรณีของชนเผ่าที่เกี่ยวข้องกับการผิดผี เมื่อเด็กถูกกระทำคนในชุมชนต่างมองว่าเป็นความผิดของเด็ก และไม่让孩子อยู่ในชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

3) การเข้าถึงมุมมองของเครือข่ายบ้านพักเด็ก: การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ ใช้วิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กในกระบวนการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศของบ้านพัก

ผลการศึกษาพบว่า เครือข่ายบ้านพักเด็กมีวิธีการเข้าถึงอัตลักษณ์ตัวตนของเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศโดยอาศัยการทำงานร่วมกันโดยใช้วิธีการประสานงาน การส่งต่อ และมีบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กแต่ละราย เช่น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ อายุ การศึกษา สภาพความรุนแรงของปัญหา เป็นต้น

นอกจากนี้กระบวนการในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศก็ส่งผลให้อัตลักษณ์ของเด็กเปลี่ยนแปลงไปได้เช่นกัน เช่น การช่วยเหลือในกระบวนการยุติธรรมซึ่งทำให้เด็กจะต้องถูกถามซ้ำอันเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจของเด็ก เป็นต้น

จากผลการศึกษาระบบการดูแลบำบัดฟื้นฟูเด็กถูกทารุณกรรมทางเพศในครอบครัวที่อยู่ในเครือข่ายบ้านพักเด็กจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การทำงานของบ้านพักเด็กยังขาดทักษะในการเก็บข้อมูลสืบค้นข้อเท็จจริง และการประเมินสภาวะของเด็ก ครอบครัวและชุมชนของเด็ก ดังนั้นการวิจัยจึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านพักเพื่อแสวงหาแนวทางการทำงานให้เป็นระบบให้ดียิ่งขึ้น เช่น การใช้ เครื่องมือ, เทคนิค และวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ในการเจาะลึกข้อมูลในเชิงลึก เช่น การสร้างสัมพันธภาพกับเด็กและครอบครัว การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน การทำ Case Conference กับทีมสหวิชาชีพจากสาขาต่าง ๆ เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ตำรวจ หนายความ อัยการ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม เพื่อร่วมกันประเมินปัญหาเด็กและร่วมกันวางแผนในการแก้ไขปัญหาให้กับเด็กและครอบครัว เป็นต้น ซึ่งจากการพัฒนาระบบการทำงานในบ้านพักเด็กจะช่วยทำให้บ้านพักเด็กมีกระบวนการเข้าถึงตัวตนของเด็ก และช่วยให้เด็กและครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหาและมีศักยภาพเพียงพอที่จะคืนสู่สังคมต่อไป และองค์กรบ้านพักสามารถวางแผน และพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของเด็กได้

ส่วนข้อเสนอแนะมีดังนี้คือ ข้อเสนอแนะต่อบ้านพักเด็กทั้ง 5 แห่ง บ้านพักเด็กควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น แนวคิดเรื่องการทารุณกรรมทางเพศต่อเด็ก, แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ และกระบวนการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ รวมทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นต้น เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการทำงานช่วยเหลือเด็กและครอบครัว

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศและครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น และควรมีการเสริมเทคนิคทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างสัมพันธภาพ, การสัมภาษณ์, การจดบันทึกข้อมูล การทำ Case Conference การประสานงาน เป็นต้น ให้กับเจ้าหน้าที่บ้านพัก เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศและมีการพัฒนาทักษะการทำงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย ควรมีการแยกประเภทในการช่วยเหลือเด็กให้สอดคล้องกับปัญหาของเด็กและครอบครัวโดยมีประเภทของบ้านพักเด็กที่ช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศและครอบครัวโดยตรง และมีบุคลากรที่เพียงพอในการทำงาน มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และทักษะในการช่วยเหลือเด็กและครอบครัวโดยตรง เช่น ครู พี่เลี้ยง นักจิตวิทยา เป็นต้น บ้านพักเด็กควรอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อป้องกันปัญหาเด็กถูกกระทำซ้ำ

นอกจากนี้ รัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคู่เด็กให้กับบ้านพักเพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และเพียงพอต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และบ้านพักเด็กแต่ละแห่งควรมีการวิจัยและประเมินผลอย่างต่อเนื่องอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาย่างถูกวิธี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้สามารถช่วยเหลือคุ้มครองเด็กได้อย่างแท้จริงโดยปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก

ข้อเสนอแนะต่อสังคม ปัญหาการทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กไม่ใช่ปัญหาของเด็กและครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นปัญหาของชุมชนและสังคมที่ทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ ป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน